

Obywatel świata

Conrad Drzewiecki urodził się 14 października 1926 roku w Poznaniu. Nigdy nie wspominał o tym, by chodził do opery na spektakle baletowe, chociaż w archiwum rodzinnym zachowało się zdjęcie z rodzicami przed budynkiem Teatru Wielkiego. Opowiadał o matce, że pięknie śpiewała i grała na skrzypcach¹. Jako kilkulatek trafił do Oratorium Salezjańskiego w rodzinnym mieście, gdzie dostrzeżono u niego talent muzyczny. Został skierowany do ks. Wacława Gieburowskiego, dyrektora Chóru Katedralnego, gdzie poznał religijną literaturę muzyczną. Źródła milczą na temat edukacji przyszłego choreografa. Przed wybuchem II wojny zdołał zaliczyć dwie klasy gimnazjum. We wrześniu 1939 roku nie poszedł do szkoły. W październiku, mając zaledwie 13 lat, zgodnie z zarządzeniem Arthura Greisera, namiestnika Rzeszy w Kraju Warty, musiał się zgłosić do urzędu zatrudnienia². Imał się różnych zajęć: pracował w pralni chemicznej, wytwórni soków, kopał rowy, był boyem w Kinie Zentral. W wolnych chwilach pochłaniał go chór działający przy jedynej otwartej dla Polaków parafii w mieście, tajne komplety i harcerstwo. Matka została zatrudniona jako krawcowa lub modystka w Reichsgauthheater Posen. Dzięki pracy w kinie oglądał filmy, dzięki matce miał okazję podpatrywać spektakle baletowe i operowe.

Po wojnie na krótko wrócił do gimnazjum i równolegle rozpoczął naukę w przyoperowej szkole baletowej w Poznaniu. Porzucił szkołę i w 1946 roku został członkiem wędrownego zespołu Mikołaja Kopińskiego. W sezonie 1947/1948 tańczył w Operze Poznańskiej jako tancerz zespołowy. W 1948 roku zatrudnił się w zespole baletowym Domu Wojska Polskiego, gdzie spędził dwa lata. Drzewiecki zatańczył w tym zespole między innymi Družbę w *Weselu na wsi*³, tytułowego Janka Muzykanta w balecie do muzyki Zygmunta Wilhera⁴, *pas de trois* w *Tańcu godzin*⁵

1 Wypowiedź Conrada Drzewieckiego pochodzi z filmu *Karty baletu poznańskiego. Conrad Drzewiecki*. Rozmowa z Katarzyną Próchnicką-Pajową. TV WIMAX i Biblioteka Raczyńskich, Poznań 1988.

2 Vide *Dzieje Poznania 1918–1945*, pod red. J. Topolskiego i L. Trzeciakowskiego, Warszawa–Poznań 1978, s. 1491.

3 *Wesele na wsi*, muz. Karol Kurpiński, chor. Mikołaj Kopiński. Skrót stosowane w publikacji dla opisów przedstawień rozwija się w następujący sposób: muz. – muzyka, sc. – scenografia, kost. – kostiumy, chor. – choreografia, dek. – dekoracje, scen. – scenariusz, libr. – libretto.

4 *Janko Muzykant*, muz. Zygmunt Wihler, chor. Mikołaj Kopiński.

5 *Taniec godzin*, z opery *Gioconda* Amilcare'a Ponchiello, chor. Mikołaj Kopiński.

i solo w *Niedokończonej symfonii*⁶. Z tym zespołem Drzewiecki odbył swoją pierwszą zagraniczną podróż – miesięczne tournée po Czechosłowacji, co relacjonował „Żołnierz Polski”⁷. Niestety był to tekst propagandowy, z którego niewiele wynika. Ale ta pierwsza podróż artystyczna za granicę uświadomiła artyście, że w sztuce nie ma granic. Artystą można być wszędzie. Drzewiecki nigdy oficjalnie nie mówił, że świadomie kreował swoją karierę artystyczną. W prywatnych rozmowach wielokrotnie napomykał natomiast o braku formalnego wykształcenia. Kapitałem, który wyniósł z dzieciństwa, były muzykalność i ogłoda muzyczna będąca wynikiem śpiewania w chórze, poczucie rytmu i zdolności do języków obcych. Wrodzony talent sprawił, że bez szkoły baletowej osiągnął sukces jako tancerz, a potem choreograf.

Dużymi krokami w świat

Patrząc na karierę Drzewieckiego tancerza, należy zwrócić uwagę na rolę konkursów w jego życiu zawodowym. W 1953 roku pojechał na Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów do Bukaresztu⁸. W ramach każdego festiwalu (poprzednie odbyły się kolejno w Pradze, Budapeszcie i Berlinie) organizowano igrzyska sportowe młodzieży i konkursy artystyczne, między innymi Międzynarodowy Konkurs Tańca. Polskę w Bukareszcie oprócz Drzewieckiego reprezentowała Teresa Kujawa⁹. „W operze i w balecie był to czas par i duetów. I ja także tworzyłem taką parę z Teresą Kujawą. Parę na scenie i parę narzeczeńską [...]. I właśnie w tym naszym narzeczeńskim okresie tak ogień zatańczyliśmy kujawiaka z oberkiem w choreografii Stanisława Miszczyka, że zdobyliśmy II nagrodę”¹⁰ – zanotował w swoich wspomnieniach Drzewiecki. Poza tym jako duet przedstawili taniec charakterystyczny do muzyki Chopina opowiadający o procesie małżonków Rosenbergów. Teresa Kujawa wykonała wariację Dziwożony z baletu *Swantewit* Piotra Perkowski, a Drzewiecki – wariację Rudowłosego z baletu *Jezioro łabędzie*¹¹.

6 *Niedokończona symfonia*, muz. Franz Schubert, chor. Mikołaj Kosiński.

7 *Miesiąc w CSR z Domem Wojska Polskiego*, „Żołnierz Polski” 1949, nr 15, s. 67.

8 IV Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów odbywał się w Bukareszcie w dniach 2–16 sierpnia 1953 roku.

9 Teresa Kujawa (1927–2020), tancerka, pedagog, choreografka. Jako tancerka debiutowała w Operze Wrocławskiej. Następnie związana była z Operą Poznańską. Dwa lata spędziła w Paryżu (1958–1960), gdzie tańczyła w Le Théâtre d’Art du Ballet. Tam zrealizowała choreografię do *Małej suity* Witolda Lutosławskiego. Jako choreografka debiutowała w 1971 roku w Operze Wrocławskiej, wystawiając *Rzeźby mistrza Piotra* Romualda Twardowskiego. Współpracowała jako choreograf i reżyser z wieloma teatrami operowymi i muzycznymi w Polsce.

10 C. Drzewiecki, *Z tańcem przez życie. W wielki świat*, „Głos Wielkopolski” 1992, nr 15, s. 17.

11 Vide Pismo do Centralnego Związku Oper, Filharmonii i Instytucji Muzycznych w Warszawie z dnia 1 lipca 1953 roku w sprawie repertuaru na konkurs w Bukareszcie. Archiwum Teatru Wielkiego w Poznaniu.

Dwa lata później Drzewiecki z Kujawą pojechali, już jako małżeństwo¹², na Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów w Warszawie¹³. W Międzynarodowym Konkursie Tańca startowali osobno. On zaprezentował trzy tańce charakterystyczne: wariację z *Tańców połowieckich* Aleksandra Borodina (w układzie Stanisława Miszczyka), *Farukę* z baletu *Trójkątny kapelusz* Manuela de Falli (w układzie Leona Wójcikowskiego) i groteskę *Na dworcu* ze suity *Komedianci* Dmitrija Kabalewskiego (w układzie Feliksa Parnella). Drzewiecki zdobył I nagrodę i złoty medal, dzieląc się miejscem na podium z duetem chińskim. „Powyższe trzy tańce [wykonane przez Drzewieckiego – dop. S.D.] były jakby syntetycznym sprawdzianem umiejętności tanecznych Drzewieckiego – od finezyjnego gestu do najbardziej karkołomnej akrobatyki, przy czym każdy taniec miał swój odrębny oryginalny kompozycyjnie wyraz – odbijający temperament naszych trzech czołowych baletmistrzów Polski” – podsumował poznański krytyk Teodor Śmiełowski¹⁴.

Po festiwalowych sukcesach za ciasno zaczęło się robić Conradowi Drzewieckiemu w Operze Poznańskiej. W 1956 roku podjął decyzję o udziale w Międzynarodowym Konkursie Muzycznym imienia G.B. Viottiego w Vercelli. Był to czas intensywnej współpracy z Marcelą Hildebrandt-Pruską¹⁵, o której mówił: „była pierwszą jaskółką nowoczesności na rodzimym tle; tłumaczyła nam zasady organiczności ruchu i otwierała oczy na inne jego rozumienie, interpretowanie”¹⁶.

Marcelina Hildebrandt-Pruska otworzyła przed młodym tancerzem nowe horyzonty, a jej prywatna sala ćwiczeń w mieszkaniu przy ulicy Roosevelta w Poznaniu stała się bodaj pierwszą szkołą artystyczną Drzewieckiego. Hildebrandt-Pruska zapoznała go z metodą Émile’a Jaques’a-Dalcroze’a, która opiera się na trzech przesłankach: kształceniu słuchu, kształceniu rytmicznym i improwizacji. Od niej prawdopodobnie po raz pierwszy usłyszał o interpretacji

12 Ślub Teresy Kujawy z Conradem Drzewieckim odbył się 4 stycznia 1955 roku.

13 V Światowy Festiwal Młodzieży i studentów odbywał się w Warszawie od 31 lipca do 14 sierpnia 1955 roku. Przybyło na niego 30 tysięcy uczestników ze 114 państw świata.

14 T. Śmiełowski, *Zwyciężył taniec młodych*, „Nowy Świat”. Tygodniowy dodatek „Głosu Wielkopolskiego” 1955, nr 33, s. 2.

15 Marcelina Hildebrandt-Pruska (1905–2007), tancerka, pedagog, choreograf. Dla tańca rzuciła skrzypce. W 1928 roku wyjechała do Hellerau-Laxenburg (pod Wiedniem), gdzie kształciła się w filii Instytutu Émile’a Jaques’a-Dalcroze’a pod kierunkiem Rosalii Chladek i Mariam Pontan. Jej pierwszy recital taneczny odbył się w Berlinie w 1931 roku i zapoczątkował pasmo sukcesów na scenach Warszawy, Krakowa, Poznania i Berlina. Wojna przerwała karierę. Po jej zakończeniu osiadła w Poznaniu i zajęła się pedagogiką, współpracując jednocześnie z teatrami dramatycznymi jako choreograf z Telewizją Poznańską.

16 T. Nowak, S. Jankiewicz, „*Taniec powinien być obrazem, a obraz powinien tańczyć*”. Marcela Hildebrandt-Pruska (1905–2007), „Kronika Miasta Poznania” 2007, nr 2, s. 213.

ruchowej dzieła muzycznego – idei, której pozostał wierny do końca swojej działalności. W pracowni Hildebrandt-Pruskiej spotkał również Józefa Kaliszana¹⁷, młodego awangardowego plastyka, autora projektów kostiumów na konkurs w Vercelli, który odbył się w dniach 9–12 października. Oprócz Drzewieckiego w kategorii solistów wystąpiła Maria Badmajeff¹⁸, a w kategorii duety – Barbara Bittnerówna¹⁹ i Witold Gruca²⁰. Świat operowy reprezentował Bernard Ładysz²¹. Akompaniowali im Nelly Bogacka²² i Stanisław Renz²³.

Drzewiecki zaprezentował trzy numery: *Humoreskę* Jana Ekiera w choreografii Marceliny Hildebrandt-Pruskiej, *Spóźnionego pasażera* Dymitra Kabalewskiego w choreografii Feliksa Parnella i wariacje na temat *Tańców połowieckich* Aleksandra Borodina w układzie Stanisława Mischy. Przyniosły mu one najwyższe uznanie i tytuł *Primo Premio Assoluta*. Tym samym tytułem mogli się jeszcze pochwalić duet Bittnerówna–Gruca oraz Bernard Ładysz w kategorii wokalne. Maria Badmajeff zdobyła srebrny medal w dziedzinie tańca solowego. Polacy królowali, ale tylko „Drzewiecki dał wspólny koncert z Bernardem Ładyszem w mediolańskim Teatro Lirico i w mediolańskiej telewizji” – zanotował Teodor Śmiełowski²⁴. Po latach Drzewiecki napisał:

Zainteresowała się nami również włoska agentka Erreda Moresco. Ładysz dostał angaż do Teatru Massimo w Palermo na Sycylii, a ja do mediolańskiej Teatro alla Scala. I tam zacząłem od prób roli Merkucia w balecie *Romeo i Julia*. Ale w czasie prób pojawiły się ogromne napięcia i kłopoty. Primabalerina i pierwszy tancerz właśnie się rozchodzili. I któregoś dnia pani Moresco wyraźnie tym zniecierpliwiona mówi mi: „Nic tu po nas, jedziemy do Paryża na wielką

17 Józef Kaliszan (1927–2007), rzeźbiarz, malarz i scenograf. Jeden z założycieli poznańskiej Grupy Artystycznej R-55. Był współtwórcą poznańskiego ośrodka telewizyjnego.

18 Maria Badmajeff, tancerka Opery Warszawskiej w latach 1951–1957. W 1955 roku wystąpiła w filmie Jana Rybkowskiego *Godziny nadziei*. Wyemigrowała z kraju.

19 Barbara Bittnerówna (1924–2018), tancerka związana z Teatrem Wielkim w Poznaniu, Operą Śląską w Bytomiu i Teatrem Wielkim w Warszawie. Po odejściu z Teatru Wielkiego w Warszawie występowała na koncertach, w telewizji, w duecie z Witoldem Grucą.

20 Witold Gruca (1927–2009), tancerz i choreograf. Debiutował we Wrocławiu, następnie tańczył w Poznaniu i – najdłużej – w Warszawie. Był świetnym odtwórcą Romea, Dyla Sowizdrzała, Pana Młodego w *Harnasiach* Szymanowskiego.

21 Bernard Ładysz (1922–2020), śpiewak, odkrycie Zespołu Pieśni i Tańca Domu Wojska Polskiego. Solista Opery Warszawskiej. Jako jedyny polski artysta nagrał płytę z Marią Callas – *Łucja z Lammermooru* Donizettiego.

22 Nelly Bogacka (1906–1986), pianistka, związana głównie z Operą Warszawską.

23 Stanisław Renz (1921–1993), pianista, kompozytor, dyrygent. W późniejszych latach dyryktor Operetki Poznańskiej oraz Opery i Operetki w Bydgoszczy. Twórca polskich musicali: *Dziękuję ci*, *Ewo*, *Eksportowa żona i Skrzydlaty kochanek*.

24 T. Śmiełowski, *Występy we Włoszech i Francji Konrada Drzewieckiego*, „Express Poznański” 1957, nr 50, s. 6.